

EURIPIDES

VERTALING TOM BLOKDIJK

HERAKLES

Personages

Amphitruoon *de vader van Herakles*

Megara *de vrouw van Herakles*

Koor van oude mannen uit Thebe

Lukos *tiran van Thebe*

Herakles

Regenboog *bode van de goden*

Razernij

Bode

Theseus *koning van Athene*

*De tempel van Zeus bij het paleis van Herakles
in Thebe.*

amphitruoon

U hebt natuurlijk van de man gehoord
die zijn plaats in 't echtelijk bed door Zeus,
de hoogste God, zag ingenomen en zich
toch de vader noemen mag van Herakles.
Dat ben ik, Amphitruoon. Ik kom
uit Argos, waar ik koning was, maar waaruit
ik werd verdreven. Hier in Thebe
heb ik mij gevestigd, waar lang geleden
uit de schoot der aarde mannen
opgeschoten zijn alsof het korenaren
waren, zwaarbewapend. Maar een paar
daarvan zijn niét meteen weer neergemaaid
door onze oorlogsgod. Hun machtig
nageslacht bevolkt nu Thebe en
de man die tot voor kort hier heerste, Kreoon,
stamde van hen af. Dit is zijn dochter
Megara, die door een grote menigte

Thebanen juichend, fluitend, zingend
naar mijn huis geleid werd: want Herakles,
mijn zoon, nam haar tot bruid. Zij schonk hem deze
kinderen. Mijn zoon verliet de stad,
vertrouwde haar en hen mij toe en ging
naar Argos, vastbesloten in
de burcht te zetelen, gebouwd door de
cyclopen, waaruit ik eens verbannen werd:
ik had een man gedood, per ongeluk.
Zijn drang de bron van mijn verdriet te laten
opdrogen, bracht Herakles ertoe Eurystheus,
die daar nu heerst, als prijs voor onze terugkeer
aan te bieden heel de aarde te
ontdoen van alle meer dan grote,
monsterlijke wilde dieren die de mens
bedreigden. Was het Hera, zierend omdat
Zeus, haar man, mijn sterfelijke
echtgenote boven haar verkoos, die Herakles
dit voorstel inblies? Of lag het in zijn aard
besloten? Ik weet het niet. Elke opdracht
van Eurystheus heeft hij tot nu toe
volbracht. Maar van de laatste – af te dalen

in het dodenrijk om Cerberos
de hellehond te halen, die de levenden
belet de doden te bezoeken en de
doden te verkeren met de levenden –
is hij nog steeds niet teruggekeerd.
Intussen breekt er hier in Thebe
burgeroorlog uit. Een zeeke Lukos
uit Euboia, 't om zijn runderen
bepaamde eiland, weet daarvan gebruik
te maken: valt de stad aan, doodt haar vader
Kreoon en veroverd zo de macht.
De familieband die ons beschermde
dreigt nu juist de strop om onze nek
te worden. Omdat Herakles niet meer
op aarde is, besloot deze Lukos,
de tiran, diens kinderen te doden,
om moord met moord te smoren. Hij is bang
dat zij het bloed dat hij vergoot, dat van
hun moeders vader Kreoon, zullen wreken.
Ook zij dient afgemaakt. Zelfs ik moet uit
de weg geruimd, die amper nog de schim
ben van een man. Toen Herakles vertrok,

heeft hij mij aangesteld als hoeder van
zijn nageslacht. Daarom zocht ik met hen
en met hun moeder hier mijn heil in 't
heiligdom van Zeus, dat mijn beroemde zoon
hier voor hem heeft opgericht na zijn
schitterende overwinning op
de Miniërs, die Thebe toen terroriseerden.
Hier zitten wij nu zonder eten, zonder
drinken, zonder kleren, slapend op de
harde grond. Ons huis kunnen we niet
meer in: de deuren zijn vergrendeld.
Reddeloos en radeloos zijn wij.
Vrienden bleken trouweloos of machteloos.
Als het fout gaat, blijkt de ware vriendschap.
Die toets hoef ik, hoop ik, nooit te doorstaan.

megara

U bent nu oud, maar eertijds leidde u
al Thebes speren in de veldtocht tegen
Taphos, dat u met de grond gelijk
gemaakt hebt. U verlost Thebe daarmee
van zijn schatplicht, een ondragelijke

last. Groot was toen uw roem.
Onbegrijpelijk zijn de besluiten
van de goden. Ik leek voor geluk
geboren. Mijn vader was toch om zijn macht
en om zijn rijkdom wijd en zijd vermaard?
Maar er zijn al heel wat dodelijke
lansen afgeslingerd op wie zo
bevoorrecht was. Hij schonk mij aan uw zoon:
een stralende verbintenis. Niets is er
over van die schittering, vervlogen
het geluk. U en ik en deze
kinderen die Herakles mij schonk –
met vleugels zou ik ze beschermen willen –
zijn ten dode opgeschreven. Af en
aan komen ze vragen: ‘Mama, waar is
papa? Waar is-ie naartoe? Wat is-ie
daar dan aan het doen? Wanneer komt-ie
weer terug?’ Ze willen, zonder dat ze zich
daarvan bewust zijn, weten wat voor man
het is van wie ze afstammen. Ik leid
hun aandacht af, vertel ze fabeltjes.
Maar hoorden ze de poort van het paleis

weer open gaan, dan sprongen ze op,
startklaar om hem om zijn nek te vliegen.
Hebt u al iets bedacht om ons te redden?
Op u is al mijn hoop gevestigd. Oud maakt
sluw, soms. Ja, u hebt beslist een plan.
Vluchten? Wij komen de grens niet over,
alle uitvalswegen worden zwaar
bewaakt. Vrienden? Op hun hulp hoeft u
niet meer te rekenen. Verspil geen tijd,
zeg het hardop: er is geen uitweg, laten
wij ons maar aan Lukos overgeven
en ons voorbereiden op de dood.

amphitruoon

De keus is moeilijk, kind. Waarom die haast?
Zo'n ondoordacht besluit is onherroepbaar.

megara

Wilt u dan nog meer ellende? Of
hecht u zo aan het leven?

amphitruoon

Ik hecht daar zo aan,
dat ik me vastklamp aan mijn hoop.

megara

Ik ook.
Maar wie hoopt nu op het hopeloze?

amphitruoon

Als het om de dood gaat, kies ik steeds
voor uitstel.

megara

Maar voor mij verlengt elk uitstel
enkel maar mijn marteling.

amphitruoon

Hou vol!
De stormen die ons met de ondergang
bedreigen, kunnen nog gaan liggen. Misschien
brengt Herakles ons schip nog wel aan land.
Wees kalm en droog de bron die tranen uit

de ogen van je zoons laat wellen. Vooruit,
vertel maar wat! Laat ze aan je lippen
hangen, al moet je daar jezelf geweld voor
aandoen. Onheil raakt ooit uitgeput,
een storm verliest zijn kracht. Ook geluk
houdt zelden aan, het een wijkt voor het ander:
een dapper man verliest nooit zijn vertrouwen.
Wie zich door wanhoop leiden laat, is laf.

koor *op*

tot de toeschouwers

Naar het indrukwekkende paleis
en naar de kale slaappleats
van deze grijze oude man
in Zeus zijn tempel
heb ik mij omhoog gehesen,
steunend op mijn stok.
Maar mijn klaagzang klinkt
als die van een grauw geworden zwaan:
ik hoor mijn stem zelf bibberen.
Een schim zijn wij,
een schaduw in een droom.

tot Megara en de kinderen

Hij trilt, de hand
die jullie helpen moet:
een krachteloze man,
vaderloze kinderen,
een zwaar geslagen moeder
roepend om een echtgenoot,
die ronddwaalt bij de doden.

tot de andere oude mannen

Zak niet door je voeten,
val niet om,
al zijn je ledematen
nog zozeer vermoeid.
We zijn geen jonge paarden meer
die een zwaarbeladen kar
bolderend op het steile rotspad
een berg op kunnen zeulen.

Wie niet stevig in zijn schoenen staat,
pakt de ander bij zijn arm of jas.
Zo leidt de ene ouwe zak de andere.
Schouder aan schouder gaan we,

zoals vroeger naar het slagveld.

Maar toen kwamen we terug,
met roem beladen.

Kijk, in de ogen van de kinderen

straalt net zo'n wilde gloed

als vroeger bij hun vader!

Het lot heeft ze niet gespaard,

maar dat heeft die blik

gelukkig niet gebroken!

O Griekenland,

wat een kerels

gaan hier voor jou verloren

als je hen hier af laat slachten!

Maar kijk uit, daar heb je Lukos,

de zelfgekroonde koning.

Hij heeft heel Thebe in zijn macht.

lukos op met gevolg

Mag ik vragen... Ja, dat mag ik, want

ik ben hier heer en meester, dus ik mag

vragen wat ik wil. Jij daar, vader

van Herakles, en jij, zijn vrouw; zijn
jullie van plan je leven eindeloos
te blijven rekken? Op wiens hulp denken
jullie nog te kunnen rekenen
om jullie van de dood te redden?
Denken jullie echt nog steeds dat
Herakles nog op zal komen dagen?
Die ligt allang waar álle doden liggen.

tot Amphitruoon

Schaam jij je niet voor je kleinmoedigheid,
nu jullie oog in oog staan met de dood?
Jij die overal in Griekenland
rond liep te bazuinen dat Zeus en jij
een nachtje sámen met Alkmene sliepen
en toen sámen Herakles verwekten!

tot Megara

En jij dan, die er prat op ging de vrouw
te zijn van deze ongeëvenaarde
held! Die sterke staaltjes, wat stellen die
nou voor? Hij heeft in een moeras een slang
gedood! Een leeuw een valkuil ingelokt
en hem daarna doodgedrukt, zegt hij.
Daarop beroepen jullie je? Daarom

mogen zij, zijn kinderen, niet dood?
Hij vocht enkel maar met dieren, daar
ontleende hij zijn roem aan, verder was hij
niks: nooit hing hij aan zijn linkerarm
een schild en nam hij in zijn rechterhand
een speer om zich van man tot man te meten
met een vijand. Hij koos als alle lafaards
voor de boog. Hij mikt van ver en mist hij,
dan kan hij altijd vluchten. Nee, met een boog
bewijst een man zijn moed niet. Wie in een rij
van mannen op zijn plaats geworteld blijft
en zonder dat hij met zijn ogen knippert
een woud van speren op zich af laat komen,
dat is pas een kerel!

tot Amphitruoon

Denk niet dat het
wreedheid is, die mij drijft tot wat ik met
die kind'ren voorheb, 't is voorzichtigheid.
Ik weet dat ik haar vader Kreoon doodde
en nu op zijn troon zit. Je denkt toch niet
dat ik hen tot mannen op laat groeien.
Dat is ze vragen zich op mij te wreken.

amphitruoon

Herakles, waar je ook bent, Zeus moet
voor wat zĳn aandeel in jou is maar met
dáden voor jou opkomen: hij moet
jouw leven redden; ik kan me alleen
met woorden voor je inzetten, door te
bewijzen hoe stompzinig deze man is.
Ik verdraag het niet dat hij jouw naam
besmeurt. Met zijn schofterigste
aantijging begin ik, dat jij laf zou zijn:
je neemt het enkel tegen dieren op,
zegt hij. En dat terwijl jij zelfs met de
giganten vocht, die uit de aarde
voortgesproten reuzen. In buik en borst joeg jij
ze jouw geveerde pijlen en vierde deze
overwinning met de goden zelf.
Jij waardeloze koning, vraag het de
kentauren – krachtpatsers, half paard half mens –
wie zij de moedigste van alle mannen
vinden. Of ga naar Euboia, waar
je zelf vandaan komt, vraag ze daar of

Herakles een lafbek is! Jou zullen
ze geen lof toezwaaien, niemand van je
landgenoten heeft ooit van één heldendaad
van jou gehoord. En dan durf jij te spotten
met zijn boog! Wijs was de man die dat ding
uitgevonden heeft. Luister maar,
al weet ik niet of het aan jou besteed is:
een man in volle wapenrusting is
de slaaf van wat hem weerbaar maken zou.
Ontbreekt het iemand in de rij aan moed,
dan sterft hij door de lafheid van een ander.
Hij heeft ook maar één enkel wapen: breekt
zijn speer, dan staat hij machteloos en sneuvelt.
Maar wie de boog weet te hanteren, kan
wel duizend pijlen afschieten. Zelfs als
die op zijn, is hij nog in staat zijn eigen
huid te redden, want hij geeft zichzelf
nooit bloot. Hij legt zijn tegenstanders neer
zonder dat ze zien waar de pijl
vandaan komt die hen treft. Al letten ze
nog zo goed op, hij houdt zichzelf gedekt.
En in de strijd telt niet alleen of je

een vijand die in je bereik komt uit
kan schakelen; als wijs geld je alleen,
als je tegelijkertijd weet te
voorkomen dat een vijand jou kan raken.
Hiermee heb ik je eerste punt weerlegd.
Dan: waarom wil je deze kinderen
ter dood brengen? Hebben zij iets misdreven?
Toegegeven, van jou uit gezien
is het een wijs besluit. Jij bent laf
en dus doodsbang voor een heldenkind.
Maar voor ons is het een hard gelag
om vanwege jouw lafhartigheid
te moeten sterven. Als Zeus rechtvaardig was
geweest en afgegaan was op wat mensen
waard zijn, dan trof jou dat lot nu en
door onze hand. Wil jij blijven zitten
op die troon? Stuur ons dan in ballingschap,
vermijd geweld. Als je tenminste
straks geweld vermijden wilt, als Zeus
de wind, die jou nu meezit, keren laat.
tot de toeschouwers
Inwoners van Thebe, ook jullie valt

veel te verwijten. Is dit de wederdienst
die jullie Herakles bewijzen? Hij
was het die als enige verzet bood
toen de Miniërs dit land terroriseerden.
Hij bevrijdde jullie van dat juk!
Dat jullie elkaar nu weer in de
ogen kunnen kijken, komt door hem!
Maar niet alleen voor Thebe, voor heel
Griekenland is het een schande dat het
zich zo ondankbaar toont. Nee, ik houd
mijn mond niet als mijn zoon zo wordt behandeld!
Het hele land had hierheen moeten
optrekken om deze kinderen te vuur,
te zwaard te redden. Had hij dat soms niet
verdiend, mijn zoon, als loon voor alle moeite
om dit land en alle zeeën eromheen
van wilde beesten die hen dag en nacht
bedreigden te bevrijden? Maar Griekenland
noch Thebe, kinderen, schiet jullie
te hulp. Naar mij zien jullie op als vriend,
maar ach, ik kan alleen maar tetteren.
Mijn kracht is weg, mijn vuur is uitgeblust.

Als ik wat wil, begint mijn lijf meteen
te trillen. Was ik nog jong en sterk, ik greep
een speer, besmeurde deze blonde
krullenbol met bloed en joeg de lafbek
heel Europa door de oceaan in.

koor

Een dapper man bijt van zich af, zelfs
als hij de macht over zijn tong verliest.

lukos

Tegenover deze torenhoge stapel
woorden, druipend van kwaadaardigheid,
stel ik daden en die zijn nog
veel kwaadaardiger. *tot zijn gevolg* Stapel dikke
takken eikenhout rondom dit altaar
waarop zij vergeefs hun toevlucht zochten
en steek die aan. Als het vuur hun lijf
verteert, dringt het vast wel tot ze door
dat hier geen dode heerst, maar ik. En jullie,
oudjes, zullen niet alleen de kinderen
van Herakles bewenen, maar als
jullie mijn beleid niet volgen ook die

van jezelf. Wie weet beseffen jullie
dan dat ik de meester ben en jullie slaaf.

koor

Ooit rukte de oorlogsgod een draak
zijn tanden uit en zaaide die. Toen liet
de aarde daaruit mannen opgroeien,
waar wij de nazaten van zijn. Laten
wij daarom de stok waarop we leunen
opheffen en deze godverlaten
schoft de hersens inslaan. Hij komt niet eens
van hier. Hij wist alleen die jonge schreeuwerds
achter zich te krijgen die hier nu
de dienst uitmaken. Wil hij heersen? Over
ons? Daar zal hij niet erg veel plezier
aan gaan beleven. Nooit zal hij profiteren
van wat wij tot stand hebben gebracht.
Maak dat je wegkomt, jij! Ga thuis tekeer!
Zolang wij leven zal je deze kinderen
niet doden. Herakles vertrouwde
ze ons toe. En tussen ons en hem
zit maar een heel dun laagje aarde: voor

de dood zijn wij totaal niet bang. Jij heerst
over het land dat hij gered heeft. Je zou
hem daarvoor dankbaar moeten wezen, maar
jij brengt het in verval. En als wij het onze
plicht achten om op te komen voor
de kinderen van een vertrokken vriend
als die in nood zijn, vind jij ons bemoeials!
Normaal gesproken had mijn hand allang
een speer naar jou geslingerd en die had dan
in jouw borst gestoken. Maar er zit
geen kracht meer in mijn arm, en dat smoort die
impuls. Jij noemt ons slaaf. Wij ouwe lullen
zullen deze stad, waar jij nu huishoudt,
haar eer weer terugbezorgen: om hen af te slachten
moet je ons eerst doden. Dit land werd
geplaagd door onverstand en tweedracht bij
haar leiders. De hele stad raakte van slag.
Nooit had zij anders jou de macht gegund.

megara

Heren, dat u hels bent omdat hij
mijn man, uw vriend, te na komt, doet me goed.

Dat hoort ook zo. Maar ik wil niet dat u
door tegen die tiran tekeer te gaan
iets overkomt. Amphitruoon, ik ga
jou zeggen wat ik vind en jij zegt of dat
hout snijdt. Ik hou van mijn kinderen.
Vanzelf: ik heb ze gedragen, ze
gebaard, verzorgd. Het is verschrikkelijk
ze te zien sterven. Ook mij lijkt het afschuwelijk
om dood te gaan, maar ook dwaas me te
verzetten als dat onontkoombaar is.
Als dat zo is, laat ons dan niet kronkelen
van pijn doordat ons vlees smelt in de vlammen,
onze botten in het vuur verkolen.
Ik wil niet uitgelachen worden door
mijn vijanden, dat lijkt me erger dan
de dood. 't Geslacht waar wij uit stammen
vraagt een waardig afscheid. Jij bent beroemd
geworden op het slagveld, je kunt niet op zo'n
laffe wijze sterven. Hoe befaamd
mijn man is, behoeft geen betoog. Als zijn
kinderen zijn goede naam te schande
zouden maken, stak hij geen vinger voor ze uit.

Niets knakt een man van grote daden zó
als kinderen die hem onwaardig blijken.
En ik als moeder moet het goede voorbeeld
geven. Jij koestert hoop, zei je. Wees eerlijk,
waar is die op gebaseerd? Denk je
eerlijk dat je zoon nog terugkomt uit
de ingewanden van de aarde? Is er ooit
iemand die die grens overschreed
weer teruggekeerd? Of denk je dat we hem daar
overreden zullen? Uitgesloten.
Zoiets lukt alleen als je vijand
hersens heeft en respect voor anderen,
dan heeft je overgeven zin. Zo iemand
voelt jou aan, met zo'n man kom je tot een
vergelijk. Maar pas op voor tuig als hij.
Toch heb ik overwogen hem de gunst
te vragen hen alléén in ballingschap
te laten gaan, dat zou hun leven redden.
Maar om het meteen weer op het spel
te zetten door hen aan honger en ellende
prijs te geven. Jij weet, op een balling
laat een gastheer maar één dag zijn oog

welwillend rusten. De dood komt toch.

Ga hem met open ogen tegemoet.

Wie dat doet, die heeft pas klasse! Wie zich
met hand en tand verzet tegen wat
het lot voor hem heeft weggelegd,
is meer dwaas dan dapper. Tegen wat
gebeuren moet, kan een mens niet op.

koor

Zou iemand jou wat doen en ik had nog
de kracht van toen, dan had hij het geweten!
Maar ik kan niets meer. 't Is aan jou,
Amphitruoon, het rad van het fortuin te keren.

amphitruoon

Dat ik me niet neerleg bij mijn dood
is niet omdat ik laf ben of het leven
nog niet los kan laten. Ik wil hen graag
redden. Maar blijkbaar wil ik iets wat toch
niet kan.

tegen Lukos

Hier ben ik. Snijd me mijn keel door.

Steek me overhoop. Of smijt me van een rots.
Eén ding. Verleen als sterke man van Thebe
mij en haar een gunst: dood ons vóór
de kinderen. Bespaar ons het onzalig
tafereel dat wij het leven uit hen
weg zien gulpen en hen ‘mama’, ‘opa’
horen roepen. Dood óns naar je lust hebt.
Niets of niemand kan ons nu nog helpen.

megara

Verdubbel je weldadigheid door naast
die gunst aan hem er mij een te verlenen.
De toegang tot ons huis werd ons ontzegd.
Laat me er nog één keer in om hen
een doodskleed aan te trekken. Van alles wat
hun vader had, gun hun enkel dat.

lukos

Goed. *tot zijn gevolg* Maak de deuren open.
Ga naar binnen. Tooi jezelf waarmee je wilt.
Op kleren kijk ik niet. Ik kom wel terug
als jullie klaar zijn. Prachtig uitgedost

zal ik jullie naar de and're wereld helpen.

af

megara

Volg mij stap voor stap, tot in de dood.

Ga mee het huis in. 't Was van jullie vader.

Alles wat hij had is van een ander,
maar wat hij was kan niemand ons ontnemen.

af, met de kinderen

amphitruoon

Zeus! Dat ik aan jou mijn plaats in 't echtelijk
bed afstond, dat ik je medevader
van mijn zoon liet worden, maakt dus niets uit.

Je bent een minder trouwe vriend dan ik
gedacht had. Ik, een sterveling, gedraag
me beter dan een god als jij: ik liet
mijn kleinkinderen niet in de steek!

Mijn bed insluipen en je ongemerkt
een recht toe-eigenen dat ik je niet
gegeven had, dat kon je goed. Maar hen
redden die je dierbaar moesten zijn, dat niet.

Of je stelt als god niks voor, of

je weet niet wat dat is, rechtvaardig zijn.

af

koor

Ik steek nu de loftrompet
op de man die levend
in het dodenrijk is afgedaald:
Herakles, zoon van Amphitruoon.
Ik vlecht een krans van strofen
tot een lied over de Grote Daden
die hij heeft verricht, twaalf in getal.

In het aan Zeus gewijde woud
doodde hij de leeuw
die al diegenen verscheurde
die er vol eerbied kwamen
om te offeren aan de Oppergod
en droeg daarna de leeuwenmuil als helm,
de leeuwenhuid als mantel.

Met zijn moordende boog
en zijn giftige, gevederde pijlen

versloeg hij 't wilde bergvolk
der kentauren: menspaarden
die de vlakten van Thessalië
galopperend platstampten
en voor het vee onveilig maakten.

De hinde met een gewei van goud
en haar rug vol bonte spikkels
die keer op keer de oogst vernielde,
wist hij na een jaar van jagen
levend buit te maken
en hij wijdde haar in Oinia aan Artemis.

Van de woeste koning Diomedes
sloegde hij erin de paarden,
wild en ongebreideld,
want gevoederd met het vlees
van argeloze vreemdelingen,
voor zijn strijdswagen te spannen.
Hij temde ze door ze het vlees
van Diomedes zelf voor te zetten.

Aan de voet van de berg Pelion
doodde hij een veel te ruige gastvriend:
Kuknos,
ook een moordenaar van vreemdelingen,
ook met een pijl.

Om de gouden appelen te kunnen plukken
van de meisjes met de gouden stemmen
doodde hij de draak met purperen schubben,
onbenaderbaar, die in wijde kringen lopend
hun boomgaard trouw bewaakte.

Alleen Atlas, de titaan,
die de hemelkoepel op zijn nek torst,
mocht ze van ze plukken.

Het stutten van de sterrenhemel
nam Herakles, een mens,
daarom even over van deze titaan.

Hij drong door
tot in de diepste,
krachtigste stromen van de oceaan
en bracht ze tot rust.

Het wateroppervlak
werd spiegelglad:
een zegen voor de roeiers
die het bevaren moesten.

Voor de oorlog met het leger
van de Amazones,
paardrijdende vrouwen
die geen mannen hoeven
om zich te verdedigen,
enkel om zich voort te planten,
bracht hij overal uit Griekenland
strijders bij elkaar.

Met hen wist hij Hippolyta,
hun koningin,
haar gouden gordel te ontrukken,
nu te bewonderen in Mykene.

De moordzuchtige, van bloed druipende
hond met duizend koppen, Hydra,
heeft hij in het vuur geworpen en verbrand.
Met haar gif besmeerde hij zijn pijlen

en doodde daarmee Geruoon,
de herder-reus met zijn drie lijven.

Ook op al zijn andere missies
behaalde Herakles altijd de overwinning
en verwierf hij zich onsterfelijke roem.
Tot hij naar het dodenrijk van Hades trok,
om de hellehond te halen: Cerberos.
Maar die hield hem daar: hij kwam niet terug.
Ook zijn huis raakt leeg
en in het huis van Hades krijgt hij
nu gezelschap van zijn vrouw,
zijn vader, en zijn kinderen.

Had ik nog de kracht van mijn jeugd,
kon ik de speer nog werpen zoals toen,
samen met mijn leeftijdsgenoten
zou ik vechten om die kinderen
te beschermen.
Maar hij is weg, mijn jeugd,
bron van mijn kracht
en mijn geluk.

Daar zijn ze in hun doodskleed, de kinderen
van Herakles die indertijd met kop
en schouders boven ieder ander uitstak.

De vrouw van wie hij hield, heeft ze bij
de hand en trekt ze voort: een handpaard dat
een vierspan leidt. En daar is zijn vader ook,
aangetast door ouderdom. O, mijn god!

Uit mijn oude ogen druppelen de tranen.

Nee, ik houd ze niet meer tegen.

megara

Zo. Wie treedt er op als priester? Wie
slacht deze door het lot zo slecht bedachte
kinderen? Wie slaat mijn leven stuk?

Wij zijn klaar. 'n Sterk span is het, dat
hier onder één juk gebracht is en afrijdt
op de dood: drie kinderen, een oude
man, een vrouw. Wat een lot! O, kinderen,
ik zie jullie voor het laatst. Ik heb,
blijkt nu, jullie gebaard en grootgebracht
voor een vijand die jullie gaat vermorzelen,

vernederen, bespotten. Dat is wel heel wat anders dan wat jullie vader had beloofd, waarop ik hoopte en waarvan ik droomde.

tot de eerste Jouí wees je dode vader Argos toe, het erfgoed van Amphitruoon, zijn vader.

Hij wou dat jij zou profiteren van wat hij in opdracht van Eurystheus had verricht, zou wonen in diens huis en heersen over heel diens fraai en vruchtbaar land.

Om dat te bezegelen sloeg hij de leeuwenkop en leeuwenhuid die hij als harnas droeg om jouw hoofd en schouders.

tot de tweede Jij zou de heerser worden van het volk van de Thebanen, dat zo verzot op paardenrennen is en woont in deze stad.

Deze burcht, de wijde landen eromheen, het is mijn erfdeel. Jij vroeg 't en je kreeg 't.

Hij legde in je rechterhand daarom zijn zwaar beslagen knots. 't Was tevergeefs.

tot de derde Jouí zegde hij het land toe dat hij met één enkel schot van zijn beroemde boog als prijs gewonnen had: Oichalia.

Zo zette hij, trots op zijn kracht, elk van
zijn zoons hoog op een troon die vast verankerd stond. Ik
was het die voor hen het puik
der Griekse bruiden uitkoos, huwelijksbanden
smedend met Athene, Sparta, Thebe:
sterke touwen, om mee af te meren
in de haven van 't geluk en niet
op drift te raken in de stormen van
het leven. Dat is over nou, voorgoed.
Het lot sloeg om, gaf jullie een doodsgodin
als bruid en ik vul het bruidsbad
met mijn tranen: geen triomf werd het,
een nederlaag! Het is je vaders vader
die het bruiloftsmaal zal aanrichten
en dan trekken jullie bij de god
der doden in. Wie druk ik het eerst,
wie het laatst tegen mij aan? Wie kus
ik het eerst, om wie sla ik het laatst
mijn arm? Kon ik, als een bij op gouden
vleugels, maar van de ene naar de and're
gaan, 't verdriet uit jullie peuren, dat
in één kostbare traan omzetten en

die vergieten. Herakles, mijn liefste,
als de menselijke stem doordringt
in het dodenrijk, dan roep ik jou.
Je vader wordt gedood, je kinderen.
Ik werd vanwege jou geprezen, als de
gelukkigste van alle vrouwen, ik ga eraan!
Kom ons helpen! Verschijn desnoods als geest!
Zelfs als droombeeld maak je van de beulen
van je kinderen nog laffe hazen.

amphitruoon

Richt jij je met de vereiste rituelen
tot de goden van de onderwereld,
ik hef mijn handen tot de hemel. Zeus,
u roep ik aan. Als u die kinderen
beschermen wilt, doe het dan wel nu.
Het is anders te laat, de dood staat voor
de deur.

tot de andere mannen

Ik vroeg hem dit al eerder, maar
vergeefs. We moeten ons dus overgeven.
Het leven, oude vrienden, is maar kort.

Geniet ervan vanaf de vroege ochtend
tot de late avond, verdrijf voortdurend
je verdriet. Het kan de Tijd niet schelen
of je veel van haar verwacht. Ze schenkt
het nu en vliegt weer weg. Kijk naar mij:
iedereen keek naar me op om wat
ik gepresteerd had. Maar het lot sloeg toe:
in één dag was ik alles kwijt, weggeblazen
als een veertje in de lucht. Van roem en rijkdom
blijft geen mens verzekerd, nooit. Makers
van weleer, vaarwel, je zag me voor het laatst.

megara

O nee! Zie ik mijn man? Mijn lieve... Wat moet
ik zeggen?

amphitruoon

Geen idee! Ik ben perplex.

megara

Hij was toch dood? Dat hadden ze gezegd!
Dromen we dan? Bij daglicht? Nee! Zien

mijn ogen van verdriet soms wat ik wil zien?

Nee, het is niks anders dan je zoon!

tot de kinderen

Vlug, op hem af, ga aan zijn kleren hangen

en laat hem niet meer los. Je vader is

een even trouwe toeverlaat als Zeus.

herakles *op*

Dit is het dak, daar is de deur die naar

m'n huis, m'n haard leidt. Ik ben weer in het licht.

Maar wat is dat? M'n kinderen in doodskleren,

een doodskrans op hun hoofd? M'n vrouw

omringd door oude mannen? En mijn vader

aan het huilen? Vlug, ik moet het weten!

Gauw, vertel, wat is er voor noodlottigs?

megara

Mijn lieve man...

amphitruoon

Zoon, licht in de duisternis!

megara

Je bent gered! En redt ons! Eén tel later...

herakles

Wat zeg je? Vader, waarom die paniek?

megara

We waren bijna dood! Ik was je voor,
vergeef me, vader. Als het erom gaat
hun leed te klagen, zijn vrouwen altijd sneller.
Je kinderen moesten sterven en ik ook.

herakles

God van het licht, wat voor begin is dit?

megara

Mijn oude vader en mijn broers zijn dood.

herakles

Wat? Zijn ze gesneuveld of vermoord?

megara

Vermoord door Lukos. Hij kreeg hier de macht.

herakles

Door verkiezingen of burgeroorlog?

megara

Twist en tweedracht brachten hem de kroon.

herakles

En waarvoor waren jullie zo beducht?

megara

Hij was van plan ons alle vijf te doden.

herakles

Wat had hij van die kinderen te vrezen?

megara

Dat zij mijn vader later zouden wreken.

herakles

Waarom dragen jullie lijkwades?

megara

We wilden klaar zijn voor ons graf.

herakles

Jullie

wilden klaar zijn om vermoord te worden?

megara

Wat doen krachteloze mensen zonder vrienden? Jij zou dood zijn, hoorden we.

herakles

Van wie kwam dat bericht waardoor jij alle hoop opgaf?

megara

Eurystheus, die

in Argos op jouw troon zit, heeft dat door herauten laten rondbazuinen hier.

herakles

En waarom verlieten jullie huis en haard?

megara

Lukos heeft ons daaruit weggesleept.

herakles

Schaamde hij zich niet? Jou, zo'n man!

megara

Hij weet niet wat dat is, zich schamen.

herakles

Waar waren onze vrienden toen ik weg was?

megara

Wie heeft er vrienden als het lot toeslaat?

herakles

Maar ik heb de Miniërs verdreven!

megara

Nogmaals: in de nood zijn vrienden nergens.

herakles

Weg met die grafkransen. Dit is het
lévenslicht dat jullie zien! Of wíllen jullie
naar de doden in hun duisternis?

Vooruit, mijn armen hebben werk te doen.

Eerst maak ik het huis van deze nieuwe
heerser met de grond gelijk. Ik hak
hem zijn goddeloze hoofd af, gooi
het de honden toe als kluif. Met de
Thebanen die vergeten waren wat
ik voor ze deed, rekt deze knots af,
die al veel vijanden verslagen heeft.

Wie mij ontsnapt, raak ik met mijn geveerde
pijlen. De rivieren kleur ik rood
met bloed en ik stop hun stroom met lijken.

Mijn eerste taak als mens is het mijn vrouw,
mijn vader en mijn zoons te redden. Al het
bovenmenselijke dat ik heb
verricht, zou zijn betekenis verliezen
als ik daar niet toe in staat zou zijn.

Deze jongens moesten dood omdat
ze mijn zoons zijn. Dan zal ik voor hen

de dood trotseren. Ik versloeg in opdracht
van Eurystheus monsterlijke dieren,
wat bleef er over van die roem als ik
mijn kinderen niet redde van de dood?
Weg was mijn naam als allesoverwinner!

koor

Een vader moet zijn kinderen beschermen,
een zoon zijn vader en een man zijn vrouw.

amphitruoon

Dat je een vriend helpt en een vijand haat
had ik verwacht, mijn zoon. Maar haast je niet.

herakles

Maar vader, wat doe ik dan overhaast?

amphitruoon

Bij Lukos hebben zich nogal wat lieden
aangesloten zonder geld of land.
Ze doen alsof ze zeer welvarend zijn,
maar hebben met hun spilzucht hun bezit

erdoor gejaagd, en door hun luiheid niet meer
aangevuld. Zij stichtten de tweedracht
die de stad ten gronde richtte: ze aasden
op het geld en goed van anderen.
Ze hebben je beslist de stad zien
binnengaan en zich verzameld. Pas op dus,
loop niet met open ogen in de val.

herakles

Ik lust ze rauw, al zijn ze met zijn allen.
Maar ik zag vogels zitten op een plek
waar ze niet hoorden en vermoedde onraad.
Ik zorgde dus dat niemand me zou zien.

amphitruoon

Goed zo. Ga naar binnen, groet de goden
van je haard. Laat het huis je zien!
De nieuwe heerser komt hierheen om mij,
je vrouw en kinderen op te halen en ons
af te maken. Wacht hem binnen op
en alles wijst zichzelf. Jij blijft in veiligheid
en voor er onrust in de stad

ontstaan kan, heb jij al je slag geslagen.

herakles

Je hebt gelijk, ik doe dat. Eerst ga ik naar binnen. Ik ben tenslotte heelhuids teruggekomen uit het zonneloze rijk der doden, dan mag ik niet vergeten om de goden van mijn vaderhuis te groeten.

amphitruoon

Je bent dus werk'lijk naar die hel gegaan?

herakles

En bracht die hond met de drie koppen mee.

amphitruoon

Kreeg je hem of moest je ervoor vechten?

herakles

'k Moest vechten. Maar mij werd geleerd hoe.

amphitruoon

Het ondie is nu bij Eurystheus thuis?

herakles

Nee, ik bracht het naar het ondoordringbaar
woud van onze aardgodin Demeter.

amphitruoon

Eurystheus weet dat je het licht weer ziet?

herakles

Nee, ik wou eerst weten hoe het hier was.

amphitruoon

Waarom bleef je zo lang onderaards?

herakles

Ik bracht Theseus mee. Dat kostte tijd.

amphitruoon

Waar is die? Of ging hij meteen naar huis?

herakles

Ja, naar Athene, blij dat hij ontsnapt was

uit die hel. Kom jongens, mee het huis in.
Jullie kunnen heel wat vrolijker
naar binnen gaan dan je eruit kwam. Nou,
vooruit, niet meer huilen nu. Jij, Megara,
sta niet zo te trillen, je kunt nu rustig
ademhalen. Jongens, laat mijn kleren
los. Heus, ik loop niet weg en vliegen
kan ik niet. Kijk nou, ze klampen zich
nog steviger aan mij en aan mijn kleren
vast. Waren jullie dan de dood
al zo ver tegemoet gekomen? Ik neem
deze bootjes maar op sleeptouw. 't Is
een lichte last, ik doe het graag. Mensen
houden van hun kinderen, daar
zijn ze gelijk in. Hoog- of laaggeboren,
arm of rijk, iedereen houdt evenveel
van wat hij zelf het leven gaf.
af, met Megara, zijn kinderen en Amphitruoon

koor

De jeugd zal mij lief zijn, altijd.
Ouderdom is een last,

zwaarder dan Etna's vulkaan.
Zij rust, nee drukt op mijn hoofd,
verduistert het licht in mijn ogen.
Geen Oosterse pracht,
geen paleis tot de nok vol goud
zou ik willen ruilen voor jeugd.
Jeugd is bij rijkdom het mooist,
jeugd is het mooiste bij armoe.
Ouderdom haat ik.
Die mag van mij
heel diep de oceaan in zakken,
zodat ze nooit meer in de buurt komt
van huizen en steden.
Ze mag van mij
heel hoog de lucht invliegen,
ver weg voor altijd.

Waren de goden wijs en verstandig
als mensen,
dan kreeg de mens die deugt
een tweede jeugd,
dan lieten ze hem

na één levensbaan
nog een tweede afleggen,
weer in het zonlicht terugkeren,
terwijl wie niet deugt,
maar één leven kreeg.

Daaraan zou men herkennen
wie zuiver is of wie verdorven.

Maar er is geen god
die een duidelijke grens trekt
tussen wie goed
en wie slecht is.

Alleen wie rijk is,
gedijt en groeit
onophoudelijk,
daar zorgen zij voor.

Nooit, nooit houd ik op
tover en taal in mijn lied te mengen,
het lieflijkste verbond.

Zelfs als stokoude zanger
zing ik van wat er gloeit in mijn geest.
Altijd zal ik dansen en zingen

van Herakles' zeges
bij het trillen van de snaren,
het klinken van de fluit
en het genot van de wijn.
Voor Apollo,
de Zonnegod
en god van de Kunsten,
worden overal liederen gezongen.
Maar ik zing van Herakles,
die met zijn talloze Werken
de aarde leefbaar gemaakt heeft.

*Lukos op, met gevolg. Hij wacht.
Amphitruoon op uit het paleis.*

Lukos

Het werd tijd, Amphitruoon, dat je
het huis uit kwam. Je had wel erg lang nodig
voor één doodskleed en één doodskrans. Roep
de vrouw en kinderen van Herakles
naar buiten. Dat was afgesproken. Ze zouden
zonder dwang klaarstaan om te sterven.

amphitruoon

Je treitert me met mijn verlies, tiran.

Je spot met mij omdat mijn zoon dood is.

Jij bent hier heer en meester, maar het past je
paal en perk te stellen aan je haast.

Jij dwingt ons door de poort des doods,
gun ons dat wij bepalen mogen
hoe ons te schikken in je dwang.

lukos

Nou, waar zijn Megara en haar kinderen?

amphitruoon

Ik zie haar niet verschijnen. Ik vermoed...

lukos

Vooruit, vertel, wat denk je dat ze doet?

amphitruoon

... dat ze als smekeling bij het altaar zit, ...

lukos

...en de hemel om haar leven bidt.

Dat helpt niet.

amphitruoon

... roepend om haar dode man.

Vergeefs...

lukos

... die er niet is en niet meer komt.

amphitruoon

Tenzij een god hem weer tot leven wekt.

lukos

Ga naar binnen. Ga haar halen. Vlug!

amphitruoon

Ik zou medeplichtig zijn aan moord.

lukos

O, gewetensnood! Ben jij zo'n schijterd?

Nou, ik niet. Ik haal ze zelf wel. Ik maak

met plezier een eind aan dit getalm.

af, met gevolg

amphitruoon

Ga waarheen je moet gaan. Wat dat is,
bepaalt een ander wel. Ja, wie kwaad doet,
kwaad ontmoet. Vrienden, het gaat goed:
hij loopt in een net van ijzer.

Wie het zwaard opneemt tegen zijn naasten,
zal sterven door het zwaard. Ik ga naar binnen.
'k Wil bij zijn val zijn. Een vijand met zijn bloed
te zien betalen voor wat hij misdeed, doet goed.

af

koor

De kans is gekeerd! Herakles is terug!

Onze vroegere koning, de Grote,

kwam terug uit de Hades,

was dood en werd levend!

De stroom van het lot sloeg om.

Binnen hoor je Lukos gillen.

Nu zal je eindelijk met de dood bekopen

wat je beteren dan jij hebt aangedaan.

Je hoort Lukos gillen.

De tranen springen in mijn ogen.

De kans is gekeerd!

Dat had ik nooit durven hopen.

Lukos schreeuwt.

Hoe welkom en schitterend

is het lied dat daar klinkt.

Zijn dood is dichtbij,

zijn gejammer wordt gesmoord in bloed.

lukos

Help me! Help!! Moord! Ik word vermoord!

koor

Zelf was je een moordenaar.

Je misdaden worden je nu vergolden.

Hij besmeurde de naam van de goden

door te doen of ze niets meer vermochten.

Het is stil in huis, mannen. Hij is niet meer,

die goddeloze vent. Laten we dansen en zingen.

Dans, Thebe, zing! Laat feestgedruis

klinken in onze heilige stad.

Verdriet is veranderd in vreugde,
somberheid veranderd in lust om te leven.
De nieuwe heerser is dood,
die van vroeger kwam terug uit de dood.
Boven verwachting ging onze hoop in vervulling.
De goden weten de goeden
dus toch van de slechten te scheiden.
Als geld en geluk voor het grijpen liggen
lappen de mensen het recht aan hun laars
en grijpen naar macht en geweld.
Maar als ze de wetten vertrappen
vermogen ze niet om vooruit te kijken:
hun zegewagen schiet uit zijn baan
en verongelukt gruwelijk.

Thebe, tooi je met kransen en dans!
Straten, vul je met dansers.
Bezing met mij in een gloedvol lied
de zege die Herakles
hier heeft bevochten.
Hij, die de zoon is
van een mens en een god,

van Amphitruoon en Zeus,
die het bruidsbed besteeg
van de beeldschone Alkmene.
Ik betwijfelde altijd
het verbond van die twee,
maar nu blijkt dat toch geloofwaardig.
In Herakles is een wonder verricht,
de tijd heeft bewezen
dat hij meer dan andere mensen vermag.
Zijn krachtproef bewijst
dat een rechtvaardige zaak
nog altijd de voorkeur verdient.

Regenboog en Razernij verschijnen boven(op) het paleis. Het koor stuift weg.

koor

Vlucht! Vlucht!
Rennen! Rennen!
Maak dat je wegkomt!

Als ze op afstand weer tot stilstand zijn gekomen:

Vervallen we alweer
in schrik en verbijstering.

Wie zijn die wezens
boven het paleis?!

regenboog

Niet bang zijn! Van de regenboog
hebben jullie niets te vrezen,
ik ben alleen de bode van de goden.
En zij is Razernij, de dochter van de nacht,
maar zij heeft het niet gemunt op Thebe
of op jullie. Enkel één huis,
één man is haar doelwit:
die zogenaamde zoon die Zeus,
zegt men, verwekte bij Alkmene.
Zolang hij in de weer was met de grote
taken, levensgevaarlijk, die hij zich op
liet leggen door Eurystheus, was hij
onaantastbaar. Al die tijd stond Zeus
niet toe dat zij en zijn vrouw Hera
Herakles iets aandeden. Maar nu hij
elke opdracht heeft volbracht, wil Hera

dat hij zijn naam bezoedelt met de
smadelijkste smet die er bestaat:
met kindermoord. Dus, Razernij, jij
maagdelijke dochter van de nacht,
ban elk medelijden uit je hart.
Wek in hem de walgelijke wens,
waaninnig graag zijn kinderen te doden.
Zorg dat hij het doet en daarbij danst
van vreugde en zich wentelt in hun bloed.
Zweep hem op, laat hem de kabels kappen
van de boot die deze kinderen
de doodsrivier zal overvaren naar
de onderwereld. Dan weet hij wat het is,
als Hera's woede is gewekt
en zij op wraak zint.
Als hij niet zou boeten, zijn de
mensen alles en de goden niets.

razernij

Ik ben een kind van zeer hoogstaande ouders:
de hemel en de nacht. Om het ambt
dat ik vervul, word ik niet benijd

onder de goden. Ik ben ook liever geen
bezoeking voor de mensen. Luister naar me,
jij en Hera, alsjeblieft! Ik waarschuw jullie:
dit is een vergissing! De man waar jullie
mij op afsturen, hij staat hoog
aangeschreven bij de goden én
de mensen. Hij heeft hele landstreken
toegankelijk gemaakt, zeeën bevaarbaar,
en waar de eredienst der goden
afgeschaft was door de mensen, die weer
ingesteld. Stop met dit plan, het deugt niet.

regenboog

De Razernij bekritiseert
een plan van Hera en van mij.

razernij

Jullie zijn op het verkeerde pad,
ik breng jullie op de goeie weg.

regenboog

Ik dacht dat Hera Razernij
gestuurd had. Dit is Zelfbeheersing.

razernij

tegen het koor De Zonnegod is mijn getuige:

ik ben niet degene die dit wil.

tegen Regenboog Maar mij is te verstaan gegeven

dat ik doen moet wat jij zegt:

me moet storten, als een jachthond

in een meute, op mijn prooi.

Het zij zo. De zee heeft nooit met zulke

golven op de kust gebeukt,

de aarde nooit zo zwaar gebeefd,

de hemel nooit zo fel gebliksemd

als ik, wanneer ik ben ontketend

en stormloop op het binnenste van Herakles.

Als hij zijn kinderen heeft uitgemoord,

laat ik de daken van zijn huis

op hun lijken donderen

en de muren omvallen daarbovenop.

Dat hij zijn moordlust heeft gekoeld

op zijn eigen nageslacht

dringt pas tot de dader door

als mijn razernij

hem weer verlaten heeft.
Daar staat hij, kijk! Zijn hoofd begint
al wild te schudden en te zwaaien,
zijn ogen steeds meer uit te puilen.
Zijn stem blijft stom: hij kreunt en snuift,
als een stier, klaar voor de aanval.
Hij zet zich schrap, loeit vervaarlijk:
zo roept hij de doodsgodinnen.
Dansen zal je, schrikverwekkend,
als ik met mijn schril gefluit
door je ledematen schrijn.
Maak jij je uit de voeten, Regenboog.
Vooruit, naar de Olympos!
Ik dring binnen, ongezien,
in het huis van Herakles.
Regenboog af

koor

Thebe, klaag! Thebe, huil!
Je bloesem wordt van de tak gerukt!
Griekenland, treur!
Je weldoener danst als een razende

op deze helse muziek
zijn eigen ondergang tegemoet.

Op haar strijdswagen steeg zij,
de mensen verdelgende Razende,
met haar honderd hoofden
en haar versteende blik.
Snel gooit een god
de ongelukkige neer.
Snel vallen de kinderen
door de hand van hun vader.

amphitruoon

van binnen Een ramp! Een ramp!

koor

Zeus, kijk naar je zoon,
hij maakt zich kinderloos!
Wetteloos werpt hij ze
dood op de aardbodem.
De wraakgodinnen zullen hem,
omdat hij zijn eigen bloed vergiet,

even wreed en weerzinwekkend treffen
als hij nu zijn eigen daad begaat.

amphitruoon

van binnen Dit ongelukshuis!

koor

Het gefluit van de Razende
is voor hem een jachthoorn,
maar hij jaagt op zijn kinderen.

amphitruoon

van binnen Dit ongeluksgeslacht!

Vlucht, kinderen, vlucht!

koor

Ik beklaag je lot.
Al je zorg aan hen besteed
en aan hun moeder was vergeefs.
Kijk, kijk!
De aarde beeft.
Het huis trilt.

Het dak stort in.

De godin Pallas Athene verschijnt boven(op) het paleis.

koor

Pallas Athene,
wat doet u met het huis
van Herakles!

bode *op uit het paleis*

O, oude, grijze mannen!

koor

Wat is er gebeurd? Vertel.

bode

Iets gruwelijks. 't Is niet om aan te zien.

koor

Dat is wel duidelijk. Maar toch, vertel.

bode

De kinderen zijn vermoord.

koor

Ja, door hun vader.

bode

Ik heb geen woorden voor wat ik daar zag.

koor

Vertel het maar. Hoe gruwelijk heeft hij
in blinde woede alle drie zijn zoons vermoord?
Zeg ons hoe dit onheil door de wil van goden
zich stortte op dit huis en deze kinderen.

bode

Voor het altaar dat aan Zeus gewijd is,
stond het offerdier al klaar, want het huis
moest eerst gereinigd worden en weer
ingewijd: het was bezoedeld doordat Herakles
de man die over Thebe heerste – Lukos –
had gedood en zijn lijk eruit gegooid.
Door zijn kinderen – en wat een prachtig

stel was dat –, zijn vader en zijn vrouw
omringd, trad hij naderbij. Wij hielden
ons eerbiedig stil. Het offermes
was met het offermaal al rondgedragen
rond het altaar, hij had uit de haard
een tak gepakt en wilde die net
brandend in het heilig waterbekken
dompelen, toen hij stokte en
in gedachten wegzonk. Omdat hij talmt,
kijken zijn kinderen naar hem op:
hij is zichzelf niet meer! Ze zien zijn ogen
wegdraaien en uit hun kassen puilen, zelfs de
bloeddoorlopen wortels worden zichtbaar.
Kwijnl druift schuimend in zijn fraaie baard.
Hij lacht uitzinnig, roept: ‘Maar Zeus, mijn vader,
waarom dood ik eerst Eurystheus niet,
vóór ik dit offer breng om huis en haard
te reinigen? Dat kan dan in één keer!
Ik hak Eurystheus’ hoofd er ook af, neem
het mee hierheen en was het bloed van hem
en dat van Lukos samen van mijn handen.
Vooruit, giet weg dat water, gooi die schaal

met gerstekorrels leeg! Breng me mijn boog,
geef me mijn knots! Een koevoet, een houweel!
Ik ga ermee naar Argos, en breek de burcht
die de cyclopen met hun houten hamers
en hun rode richtsnoer hebben
opgebouwd, met gebogen ijzer af.’
Dan rent hij naar een strijdswagen die niemand
ziet, doet of hij in de bak springt,
met zijn linkerhand zich vasthoudt aan de stang
en met zijn rechterhand de paarden
met een prikkel ophitst. Elke dienaar zat
in tweestrijd tussen lacherigheid en angst.
We keken elkaar aan, tot iemand zei:
‘Is dit een grap of is hij gek geworden?’
Hij rent het hele huis door, hierheen, daarheen,
tot hij in de grote zaal komt. Daar
roept hij: ‘Ik ben al halverwege, in
de stad van Nisos!’ Dan doet hij alsof
hij diens paleis betreedt en zo maar aan gaat
liggen aan een feestmaal op de naakte grond.
Dit duurt maar kort, hij springt op en roept:
‘Ik ga naar de bossen van de Isthmos.’

Opeens trekt hij zijn kleren uit, vecht naakt met niemand en verkondigt luid aan niemand dat hij heeft gewonnen. Even later meldt hij dat hij nu zijn doel bereikt heeft en begint met luide stem Eurystheus te bedreigen. Dan grijpt Amphitruoon zijn ijzersterke arm, en zegt: ‘Hé, wat is er met je, zoon? Waar ga je heen? Het bloed van Lukos dat je hebt vergoten is je toch niet naar het hoofd gestegen?’ Maar hij denkt dat Eurystheus’ vader als een bange smekeling zijn arm gepakt heeft, schudt hem van zich af, pakt uit zijn koker een geveerde pijl die niet kan missen, legt die op zijn boog en spant hem, richt hem op zijn zoons om Eurystheus’ kinderen, denkt hij, te doden. Gillend van angst stuiven die weg. Eén verstoppt zich in de kleren van zijn moeder, één duikt achter een pilaar, de derde kruipt onder het altaar, als een vogeltje. Hun moeder schreeuwt: ‘Herakles, wat doe je? Je bent

hun vader, je vermoordt je eigen
kinderen!’ En ook zijn vader schreeuwt
naar hem, en wij gillen allemaal.
Maar hij draait om de zuil heen, jagend op
zijn kind, weet het met een knappe
wisseling van passen te misleiden, krijgt het
voor zich, schiet het in de zij. Het kind
valt dodelijk getroffen neer, tegen de zuil,
en kleurt die met zijn bloed. Zijn vader staat
te springen en te juichen: ‘Eén van de kuikens
van Eurystheus heeft zijn vaders haat
voor mij al met de dood bekocht!’ Hij richt
zijn pijl al op de tweede, die gedacht had
dat zijn vader hem onder het altaar
niet zou zien. Het kind rent op hem af,
knielt neer en strekt zijn armen naar hem uit.
‘Papa’, schreeuwt het, laat me leven!
Ik ben j^ouw kind, niet dat van Eurystheus!’
Maar vergeefs. Omdat de jongen te
dichtbij is voor een pijl, pakt hij zijn knots,
zwaait die rollend met zijn ogen, als
een smid zijn hamer, hoog boven zijn hoofd,

en laat hem op het blonde kinderhoofdje
neersuizen. Je hoort de schedel kraken.
Nu de tweede dood is, zoekt hij naar
zijn derde slachtoffer. Maar Megara,
de zwaar getroffen moeder, grijpt het beet,
rent ermee een kamer in, vergrendelt
die. Alsof het echt de burcht van Argos
is, begint hij in te beuken op
de deur, rukt die, als dat niet lukt, met
post en al eruit, velt dan met één schot
vrouw en kind. Dan draaft hij op zijn vader
af om die te doden. Maar opeens
verschijnt een beeld voor onze ogen dat er
volgens ons als de godin Athene
uitziet, zwaaiend met een lans. Ze smijt
een rotsblok naar hem toe, raakt hem op
zijn borst. Dat stuit hem, dooft zijn moordlust,
en zijn razernij ebt weg. Hij valt
bewusteloos tegen een zuil. Die breekt
in tweeën. Het dak stort daardoor in, de muren
vallen om. Wij, in paniek gevluht,
komen opgelaten terug, helpen

zijn vader hem met sterke koorden vast
te binden aan een brokstuk van die zuil.
Als hij straks bijkomt, kan hij geen nieuwe wandaad aan
zijn wandaden meer toevoegen.
Hij slaapt nu. Maar wie gedaan heeft wat hij deed, kent niet
de slaap der gelukzaligen.
Geen sterveling is ooit getroffen door
een lot dat erger is dan dat van hem.

koor

Deze moorden,
hier gepleegd,
laten alle eerdere moorden
ver achter zich.
Hoe klagen wij
over deze ellende.
Welk doodslied van Hades
heffen wij aan.
Kijk, de deuren van het paleis
zwaaien open.
Daar liggen de kinderen
verspreid in de zaal,

daar zijn vrouw.
En daar ligt hun vader
Herakles,
de ongelukkige,
diep verzonken
in een gruwelijke slaap,
na zijn kinderen
vermoord te hebben.
In een net van touwen
ligt hij vastgesnoerd
aan een brokstuk van een zuil
van zijn huis.
Daar komt zijn vader,
jammerend
als een vogel
om zijn jongen,
gesmoord
nog voordat ze vleugels hadden.
Moeizaam komt hij
stap voor stap
naar ons toe.

Het koor verwelkomt hem met gejammer en gehuil.

amphitruoon *op*

Stil! Alsjeblieft, stil!
Zolang hij slaapt,
weet hij nergens van!

koor

Ik beklaag je, oude man!
En om die kinderen
vloeien mijn tranen.
En om hem met zijn
tallose zegekronen.

amphitruoon

Ga verderop staan!
Ik wil geen geluid
en geschreeuw meer horen!
Hij is in diepe slaap,
maak hem niet wakker!

koor

Wat een bad van bloed...

amphitruoon

Hou op! Dit wordt mijn dood!

koor

... dat hij vergoot!

amphitruoon

Klaag alsjeblieft wat zachter!

Dat hij niet wakker wordt,

die touwen losrukt,

meteen de stad in rent,

de stad uitmoordt,

weer terugkomt,

mij vermoordt,

zijn oude vader

en wat rest van zijn huis

te gronde richt.

koor

Ik kan niet, kan niet zwijgen.

amphitruoon

Stil! Ik ga luisteren
of hij nog wel ademt.

koor

Slaapt hij?

amphitruoon

Ja, maar een onzalige slaap.
Hij heeft zijn vrouw gedood,
zijn kinderen vermoord.
Hij liet zijn boog maar zoeven!

koor

Klaag dan!

amphitruoon

Ik klaag!

koor

Om de kindermoord.

amphitruoon

Ja, ja.

koor

Om je zoon.

amphitruoon

Jaa, jaa!

koor

Aiaiai!

amphitruoon

Stil, stil!

Hij komt weer bij.

Draait zich om.

Ik vlucht het huis in,

verberg me diep in het huis.

koor

Wacht, de nacht hult zich nu nog
om zijn ogen.

amphitruoon

Maar kijk dan! Kijk!

Nee, sterven is niet erg
voor mij na al deze ellende.

Maar doodt hij mij, zijn vader,
dan voegt hij aan zijn bloedschuld
nog een bloedschuld toe,
stapelt hij kwaad op kwaad.

Weg hier, vrienden!

Vlug, weg van dit paleis!

Als hij wakker is,
rent hij naar de stad
en stapelt moord op moord
in een waanzinnig
gruwelijke vreugderoes.

koor

Lang geleden had je moeten sterven,
toen je de moord ging wreken

op de broers van je vrouw.
Maar je verwoestte de stad,
doodde de daders,
en kwam levend terug.

amphitruoon

Vlucht, mannen, vlucht,
ver van het paleis.
Ontvlucht die razende man
nu hij weer wakker wordt.
Of hij zal hier onder jullie
moord op moord gaan stapelen,
voor hij als een razende
tekeer gaat door de hele stad.

koor

Zeus, waarom jaagt u
met zo'n overgrote haat
op uw zoon en stort u hem
in zo'n zee van ellende?

*Amphitruoon en Koor verwijderen zich en kijken van een
afstand toe.*

herakles *wordt wakker*

Ik adem nog. Ik leef. Ik kan nog kijken.

Alles is er wat er moet zijn: hemel,
aarde, zonnestralen. Maar mijn geest
is duf, alsof ik door draaikolken
en waterwervelingen ben gegaan.

Ik adem stotend, heet, niet kalm en warm.

En hé, waarom zitten mijn brede borst
en sterke armen vast, lig ik met kabels
aan dit stenen brokstuk afgemeerd?

En al die lijken overal?

En mijn geveerde pijlen, wijd en zijd
verspreid? Mijn boog! Ik paste altijd even
goed op hen als zij samen op mij.

Ik ben toch niet nog eens naar het dodenrijk
gegaan, ik heb me door Eurystheus
toch niet nog eens naar de onderwereld
laten sturen? Nee, ik zie geen Plutoon
of Persephone die daar de scepter zwaaien.

Maar waar ben ik dan? In hemelsnaam!

Is er dan niemand van mijn vrienden hier

die mij van mijn onwetendheid geneest?

Alles wat vertrouwd was, komt me vreemd voor.

amphitruoon

Ga ik naar de bron van al mijn leed?

koor

Wij gaan mee. Wij blijven je trouw.

herakles

Vader, waarom huil je? Hou je je handen
voor je ogen? Waarom blijf je op
zo'n afstand van me staan? Ik ben je zoon!

amphitruoon

Je bent mijn zoon, ja, al zonk je nog zo diep.

herakles

Ik zonk diep? Wat deed ik dan? Je huilt!

amphitruoon

Een god zou huilen als hem dit zou

overkomen.

herakles

Dat voorspelt niets goeds. Vertel!

amphitruoon

Je ziet het als je weer bij zinnen bent.

herakles

Werp niet alleen de schaduw van dit nieuws
vooruit. Spreek klare taal!

amphitruoon

Pas als je niet meer
van je moordlust bent bezeten.

herakles

Wat moet ik
met die raadsels? Ze wekken enkel argwaan.

amphitruoon

Ik weet niet of je weer bij je verstand bent.

herakles

Was ik niet goed wijs? Ik weet van niks!

amphitruoon

Zal ik hem losmaken? Wat denken jullie?

herakles

Wie bond me vast? Hen wil ik graag ontmoeten.

amphitruoon

Laat maar! Echt, dat hoef je niet te weten.

herakles

Dus mij rest enkel zwijgen om te weten?

amphitruoon

Zeus! Hera zat naast je op de troon,
toen zij hem dit aandeed, en jij keek toe?

herakles

Wist zij haar haat toch op mij bot te vieren?

amphitruoon

Laat haar! Je eigen leed is groot genoeg.

herakles

Welk leed? Je woorden duiden op een ramp.

amphitruoon

Kijk naar je kinderen. Ze zijn vermoord.

herakles

Ik zie het. Maar ik kan er niet naar kijken.

amphitruoon

Het was een al te ongelijke strijd.

herakles

Ze vielen in de strijd? Met wie? Wie deed dit?

amphitruoon

Jij, met je boog, gedreven door een god.

herakles

Wat deed ik? Vader, waarom zeg je zoiets?

amphitruoon

Je was bezeten. 't Doet pijn je dit te zeggen.

herakles

En mijn vrouw? Heb ik haar ook vermoord?

amphitruoon

Allemaal het werk van één man. Jij!

herakles

De pijn trekt in me op, benevelt me.

amphitruoon

Daarom huil ik en beklaag je lot.

herakles

En heb ik in mijn waanzin ook mijn huis
verwoest?

amphitruoon

Weet dit: je leven ligt in puin.

herakles

Waar kreeg die dolle woede me te pakken?

amphitruoon

Je pakte uit de haard een tak, je wou
je hand van Lukos' bloed gaan reinigen.

herakles

Ik ellendeling! Vermoord mijn kinderen!
Ik hield van ze! Waarom spaar ik
mijn leven? Waarom stort ik mij niet van een
rots? Steek ik mijn zwaard niet in mijn zij
om me op mezelf te wreken voor hun
bloed dat ik vergoot? Zal ik mijn vlees
laten verteren door de vlammen? Ik
verdraag die schande niet mijn hele leven.
Maar wie doorkruist mijn doodsdrift? Ik zie
Theseus, bloedverwant en vriend van me.
Hij zal me zien, bezoedeld met hun bloed.
Als hij me onder ogen krijgt, raakt hij
ook besmet. Mijn meest dierbare vriend!

Wat moet ik doen? Waar kan ik me verbergen?
Op vleugels in de lucht? Mezelf ingravend
in de grond? 'k Omhul mijn hoofd met duisternis.
Met mijn bloedschuld, die ik zelf moet delgen,
wil ik geen onschuldige besmeuren.
trekt een kledingstuk of doek over zijn hoofd

theseus *op*

Jij oude, grijze man, Amphitruoon,
bij de rivier heb ik een leger jonge
mannen uit Athene liggen, zwaar
bewapend, om je zoon te helpen in
de strijd. Toen ik thuiskwam, hoorde ik
dat Lukos hier de macht gegrepen had
en jou de oorlog had verklaard. Ik ben
dit als dank aan Herakles verschuldigd,
hij is het die me uit de onderwereld
heeft gehaald. Als bondgenoot leen ik
je graag mijn arm, en die van mijn leger.
Maar de grond ligt hier bezaaid met lijken!
Ik ben te laat! De ramp is al gebeurd.
Wie doodde deze kinderen? Wiens vrouw

was zij? Maar wie laat zulke kleine
kinderen nu in een oorlog meevechten?
Dat is het niet. Dit is veel gruwelijker.

amphitruoon

O jij, die heerst over de met
olijfbomen bedekte heuvels
van de stad en staat Athene...

theseus

Als jij me zo aanspreekt,
moet het iets heel ergs zijn.

amphitruoon

Het is ook verschrikkelijk
wat de goden met ons deden.
Vraag me niet het uit te spreken.

theseus

Je huilt om deze jongens.
Vertel, wie was hun vader?

amphitruoon

Ik ben zijn vader.

Hij is hun moordenaar.

theseus

Herakles!?! Die deed dit?

Zeg zoiets niet!

amphitruoon

Ik wou dat ik dat kon!

Het is helaas toch waar.

theseus

De dingen die jij zegt

zijn al te gruwelijk.

amphitruoon

't Is afgelopen met ons.

Weggeblazen, in één keer.

theseus

Hoe kon hij zoiets doen?

En hoe deed hij het?

amphitruoon

In razernij. Hij leek bezeten.

Met zijn eigen boog en pijlen,
in het giftig bloed gedoopt
van de slang met honderd koppen.

theseus

Daar zat Hera achter.

En die daar naast ze ligt?

amphitruoon

Dat is hijzelf: mijn kind, mijn zoon.
Wat heeft hij niet moeten doorstaan!
In de rijen van de goden
en gewapend met hun schild
vocht hij tegen de giganten.

theseus

Er is geen sterveling
nog ongelukkiger

dan jouw zoon Herakles.

amphitruoon

Geen sterveling is zo beproefd,
zo rondgejaagd, geteisterd.

theseus

Waarom trok hij een doek
over zijn hoofd?

amphitruoon

Hij schaamt zich dat jij hem zo ziet.
Hun bloed dat hij vergoot dat was het zijne.
En jij bent zijn vriend en bloedverwant.

theseus

Haal weg, ik wil hem zien.
Ik kom om zijn leed te delen.

amphitruoon

Haal die doek van je hoofd,
mijn zoon, gooi hem weg.

Laat je gezicht zien aan de zon.
Theseus legt zijn medeleven
als tegenwicht tegen je tranen
in de weegschaal van je lot.
Je vader doet een voetval voor je.
Hij pakt je knie, je hand, je kin.
Hij is een smekeling, hij huilt.
Dat je de aard hebt van een leeuw,
dat weet hij. Je hebt bloed vergoten
en aast op meer bloed: van jezelf.
Een heilloos en onzalig plan:
je kunt geen kwaad met kwaad verdelgen.

theseus

Blijf daar niet zitten. Kruip niet weg voor wat
je deed. Kom, laat je vrienden je gezicht zien.
Er is geen wolk zo zwart, geen duisternis
zo diep dat hij jouw ongeluk voor je
verhullen kan. Waarom wuif je met
je hand en wijs je op het bloed? Je wilt
niet dat jouw bloedschuld op mij overgaat.
Kan me niet schelen. Ik deel je ongeluk

zoals je me in je geluk liet delen.
Dat heb ik gezworen toen jij me uit
het dodenhuis weer naar het licht bracht.
Ik haat het als een vriend zijn dankbaarheid
verschalen laat; ik haat het als hij wel
wil meevaren bij gunstig tij, maar niet
mee scheep wil gaan als alle winden tegen
zitten. Kom, sta op. Onthul je hoofd,
jij ongelukkige, en kijk me aan.
Een sterke geest buigt niet. Die is bestand
tegen de wreedheid van de lotsgodinnen.

herakles

Theseus, zag je de doodsstrijd van mijn zoons?

theseus

Ik heb ervan gehoord en zie wat er
gebeurd is.

herakles

Waarom laat je dan de zon
mijn hoofd zien?

theseus

Kan een god soms van een
sterveling iets oplopen?

herakles

Maar Theseus, jij dan!
Vlucht, de vloek op mij valt ook op jou!

theseus

'n Vriend draagt nooit 'n vloek op vrienden over.

herakles

Ik dank je. Ja, het loont dat ik je hielp.

theseus

Je hebt er recht op dat ik met je mee lijd.

herakles

Het is hard nodig. Ik doodde mijn zoons!

theseus

Zeker nu je geen geluk meer hebt.

herakles

Werd er iemand ooit erger getroffen?

theseus

De ramp die jou trof, dringt tot in de hemel door.

herakles

Ik zal dat tuig daar eens een lesje leren.

theseus

Met grof gedreig neem je geen goden voor je in.

herakles

Ze geven niks om mij, ik niet om hen.

theseus

Straks brengt je grootspraak je nog meer verdriet.

herakles

Daar is geen plaats voor, 'k zit al boordevol.

theseus

Wat wil je? Waar storm je in je toorn op af.

herakles

Op de dood. Terug naar de onderwereld!

theseus

Een man van jouw formaat zegt zoiets niet.

herakles

Jij bleef buiten schot. Verwijt mij niks.

theseus

En dat zegt Herakles, die alles aankon.

herakles

Dit verdraag ik niet. Er is een grens.

theseus

De vriend en weldoener van alle mensen!

herakles

Wat heb ik aan ze? Hera blijkt almachtig!

theseus

Je roem verbleekt als je uit domheid sterft.

herakles

Luister, op jouw poging om mij op
te beuren antwoord ik met argumenten.
Vanaf de oorsprong zit het bij mij fout.
Amphitruoon, mijn vader, trouwde met
Alkmene die mijn moeder werd, nadat
hij eerst haar vader had vermoord. Aan hun
vereniging kleeft bloed, er rust een vloek
op mij. Want als de grond niet deugt waar je
een boom in plant, tast dat de vruchten aan.
Meteen heeft Zeus – en wat is Zeus niet
allemaal voor mij – ervoor gezorgd dat ik
het doelwit werd van Hera's haat.

tot Amphitruoon

Nee, wind je
maar niet op, jou beschouw ik als
mijn echte vader.

weer tegen Theseus

Hera liet – mijn moeder

gaf me nog de borst – meteen al slangen
kruipen in mijn wieg. Ze waren giftig.
Amper had het harde, mannelijke vlees
zich op mijn botten afgezet... Maar ik
hoef jou niet te vertellen waar ik mee
te kampen kreeg: de leeuwen; de typhoons
met hun drie lichamen; die kerels met
een paardenlijf van onderen, kentauren.
Ik vocht met ze, versloeg ze allemaal.
Zelfs die slang met honderd koppen die
maar aangroeiden en aangroeiden heb ik
gedood. Er waren steeds weer wezens op
mijn leven uit. Het toppunt was dat ik,
als laatste opdracht van koning Eurystheus,
de onderwereld in moest om de hellehond
te halen met drie bovenlijven, die
de doden en de levenden heen
en weer de doorgang moet beletten.
Daarna restte mij nog één beproeving:
ik moest mijn kinderen nog doden. Dat was
de kroon op mijn ellende. Er is voor mij
geen andere uitweg dan de dood.

Ik ben geschandvlekt. Hier in Thebe, waar ik
zo van houd, kan ik niet blijven wonen.

Ik kan geen tempel in! En als mijn vrienden
ergens bij elkaar komen, kan ik niet
naar ze toe: want met mij praten mag niet.

Moet ik soms naar Argos? Kan niet,
daar ben ik uit verbannen. En wat moet ik
in een andere stad, waar iedereen
me kent en van me weet, waar ze tersluikse
blikken op me werpen en waar ik
gevangen zit in heimelijk gefluister:

‘Daar gaat de zoon van Zeus! Hij heeft zijn vrouw
en kinderen vermoord! Waarom rot-ie
niet op? Laat hem de pest krijgen! Hij laadt
zijn vloek op ons!’ Tenslotte komt het zover,
dat de aarde spreken leert en roept:

‘Raak me niet aan!’, de zee begint te brullen:

‘Blijf van me af!’ en de rivieren dreigen:

‘Kom me niet te na!’ Geen mens in Griekenland,
waar ik gelukkig was en ik gezegend
werd, moet mij meer zien. Waarom
nog leven? Heeft zo’n doelloos en vervloekt

bestaan een mens dan wat te bieden? Nee,
laat Hera maar van vreugde opspringen
en dansen, laat haar met haar schoeisel op
de gladde vloer van de Olympos stampen.
Zij, roemrijke gemalin van Zeus,
zag haar diepste wens vervuld, want
uitgeteld ligt hij, de meest uitzonderlijke
man van Griekenland. Zij heeft hem
kapotgemaakt en hen waarvoor hij leefde.
Wie kan er nou tot zo'n god bidden! Kwaad
omdat haar echtgenoot een keer een
sterveling boven haar verkiest als
bedgenote, wreekt zij zich op iemand die
daar niets aan doen kan, en dat hij dé
weldoener is van Griekenland, dat doet haar niks.

koor

Je hebt gelijk. Niemand minder dan
de vrouw van Zeus had het op jou gemunt.

theseus

Maar te moeten lijden, ook al is het
nog zo zwaar, is minder erg dan doodgaan.
Geen mens blijft het bespaard natuurwetten
te schenden. De goden trouwens evenmin,
als je de dichters mag geloven. Sloten
zij geen goddeloze huwelijken
met elkaar? En boeiden zij hun vader
niet, om zelf de macht te kunnen grijpen?
Als de goden zich daar niet voor schaamden,
en zonder schuldgevoel en zelfbewust
op de Olympos wonen, waarom zou
een mens dan wel onder zijn lot gebukt gaan?
Als de wet zegt dat je Thebe moet
verlaten, doe dat dan en ga met mij mee
naar Athene, naar de burcht gewijd
aan Pallas. Daar zal ik je van je bloedschuld
zuiveren. Je krijgt van mij een huis
en de helft van mijn bezit. Alles
wat de burgers van Athene mij
gegeven hebben nadat ik de Stier
van Kreta had gedood en ik de zeven
jongens en de zeven meisjes

die wij hem jaarlijks schatplichtig waren
had bevrijd en teruggebracht, schenk ik
aan jou: de domeinen die men toen
voor mij heeft afgepaald, zijn allemaal
de jouwe. En als je tenslotte dood gaat en
voorgoed de onderwereld hebt betreden,
zal de hele stad Athene offers
voor je brengen en je eren met een
uit marmer opgetrokken monument.
Van alle Griekse steden gaat Athene
strijken met de krans dat zij jou
geherbergd heeft. Jij redde mij, jij kunt
nu een vriend gebruiken, dus help ik jou.
Een mens kan zonder vrienden als een god
hem goed gezind is. Maar die gunst is
ongewis, gaat niet volgens een wet. Wat
een god geeft, wordt bepaald door willekeur.

herakles

Ach, in mijn positie is dat bijzaak.
En dat goden met elkaar ongeoorloofde
verbindingen aangaan, elkaar in boeien

slaan en dat de een de ander overheersen
wil, dat geloof ik niet, dat zal ik
nooit geloven, heb ik nooit geloofd.
Dat zijn misselijke fabeltjes, bedacht
door domme dichters. Wie echt god is, heeft
niets nodig. Maar ik heb me bedacht. Al is
mijn leven nog zo onverdragelijk,
als ik van het zonlicht afscheid neem
ben ik toch laf. Wie voor de slagen van
het lot buigt, wijkt ook voor de wapens van
de man die hem bedreigt. Ik maak me sterk
en zal mijn dood geduldig afwachten.
Ik ga met jou mee naar Athene. Mijn dank
voor alles wat je mij geschonken hebt,
is eindeloos. Even eindeloos
als alles wat ik moet doorstaan. Ik schrok nooit
voor iets terug, heb nooit een traan gelaten.
Ik had ook nooit gedacht dat het met mij
zó ver zou komen dat ik huilde. Maar
ik moet me nu maar onderwerpen aan
dat lot. Goed dan. Vader, ik verban
mezelf: ik ben een moordenaar, en ook nog

van mijn eigen zoons. Trek ze hun doodskleed
aan, begraaf ze, eer ze met je tranen,
de wet verbiedt het mij. Leg ze in
hun moeders armen, aan haar borst. Zo wordt
op trieste wijze weer verenigd wat ik,
tot mijn ongeluk, onwetend uit
elkaar gerukt heb. Als je ze begraven
hebt, blijf leven hier in Thebe, vol
verdriet. Dwing jezelf met mij de last
aan leed te delen die ik dragen moet.
Kinderen, je leven schonk ik jullie,
ik was een vader voor jullie en ik
doodde jullie. Alle roem die ik
vergaarde met wat ik heb klaargespeeld
en die ik jullie na wou laten om
daar aanzien mee te winnen, heeft jullie
meer kwaad dan goed gedaan. En jij, mijn
lieveling, hebt al die tijd mijn lege plaats
in bed behoed en boette daarvoor met
je bloed. Zo vergold ik dat je onvermoeibaar
trouw mijn huis en haar verzorgde.

tot het koor

Huil om mijn vrouw, mijn kinderen en mij.
Wat moet ik zonder haar en zonder hen?
Het genot van deze laatste kus is wrang.
En even wrang is het genot om weer
mijn wapens op te pakken. Houd ik ze?
Gooi ik ze weg? Ik weet het niet. Als ik
ze om mijn schouders hang en
op mijn rug voel, zullen zij dan zeggen:
'Je hebt met ons je vrouw en kinderen
gedood. Waarom koester jij hun moordenaars?'
Kan ik ze blijven dragen? Hoe
verklaar ik dat? Maar moet ik dan de wapens
waar ik zulke schitterende dingen
mee gedaan heb in heel Griekenland
zomaar weggooien? Moet ik me zomaar
blootgeven aan elke vijand en
dan smadelijk de dood vinden? Dat nooit!
Al is die boog een marteling, ik houd hem.
Theseus, help me nog met één ding: ga
met mij naar Argos om ze de hellehond
te brengen en mijn loon te innen voor
dat ik hem naar het daglicht bracht.

Ik vertrouw mezelf niet als ik daar
alleen sta voor Eurystheus en moet denken
aan mijn zoons. Thebanen, rouw met mij,
knip af je haar, bezoek hun graf en als
je treurt om hen, treur ook om mij, want Hera
heeft in één klap met ons afgerekend.

theseus

Sta nu op, je hebt genoeg gehuild.

herakles

Het lukt me niet, mijn lichaam is verstijfd.

theseus

Zelfs de sterkste deinst dus voor zijn lot terug?

herakles

Was ik maar van steen. Dan voel je niets.

theseus

Hou op! Reik me je hand. Ik zal je helpen.

herakles

Ho! Op je kleren mag geen bloed komen!

theseus

Je besmeurt me maar! 't Maakt me niet uit.

herakles

Ik ben mijn zoons kwijt. Jij bent er nu een.

theseus

Sla je arm maar om mijn nek. Ik leid je.

herakles

Van dit tweespan is er eentje lam.

Zo'n vriend moet jij ook zien te vinden, vader.

amphitruoon

Het land waar hij vandaan komt, heeft er meer.

herakles

Theseus, draai je om, ik wil mijn zoons zien.

theseus

Is dat balsem voor je wonden, denk je?

herakles

‘k Wil het graag. En mijn vader voelen.

amphitruoon

Jongen, hier. Wat jij wil, is ook mijn wens.

theseus

Denk aan wat je vroeger hebt doorstaan.

herakles

Geen beproeving was zo erg als dit.

theseus

Zien ze jou huilen, dan lachen ze je uit.

herakles

Je minacht mij? Dat deed je vroeger niet.

theseus

Precies. Waar is de grote Herakles?

herakles

Hoe verging het jou daar, bij de doden?

theseus

Mijn moed verschrompelde, 'k was doodsbenauwd.

herakles

Dat eist van mij dat ik geen krimp mag geven.

theseus

Kom op!

herakles

Vader, vaar wel!

amphitruoon

Jij ook, jongen!

herakles

Begraaf mijn zoons zoals ik zei.

amphitruoon

En wie

begraaft mij?

herakles

Ik.

amphitruoon

Maar wanneer kom je dan?

herakles

Wanneer jij zult sterven.

amphitruoon

En wat dan?

herakles

Dan haal ik je van Thebe naar Athene.
Leg ze in de aarde! Die zal gruwen
van die last. Ik zal de schande moeten
dragen van een leeg huis. En ik heb het
zelf gedaan. Als een wrak op sleeptouw
volg ik Theseus. Wie aan bezit of macht
meer waarde hecht dan aan een vriend is gek.

koor

Wij gaan weg. We klagen en we huilen.

Wij verloren onze beste vriend.

Herakles ging bij Theatergroep Hollandia in première op 18 maart 1991 in Het Oude Raadhuis in Hoofddorp

Koor   Betty Schuurman
              Elsie de Brauw
              Jeroen Willems
              Johan Simons
              Tom de Ket

Regie   Paul Koek
Vormgeving   Leo de Nijs
Licht   Nico Bink
Dramaturgie   Tom Blokdijk

[www.theaterencyclopedie.nl/wiki/Herakles_-
_Theatergroep_Hollandia_-_1991-03-18](http://www.theaterencyclopedie.nl/wiki/Herakles_-_Theatergroep_Hollandia_-_1991-03-18)

Euripides (ca. 480 v.Chr.-406 v.Chr.) was een van de drie grote Griekse tragediedichters, naast Sophocles en Aischylos. Maar 18 van de 90 tragedies die hij schreef zijn bewaard gebleven. Ook het enige saterspel dat bewaard gebleven is: *De cycloop* is van zijn hand. Hij werd geboren aan het eind van de Perzische oorlogen, die zijn ouders ertoe brachten naar het eiland Salamis uit te wijken. Nadat het grote Perzië verslagen was, groeide hij op tijdens de groei en bloei van Athene als handelsimperium en zeemacht. Maar in 431 begonnen de Pelopponesische Oorlogen tussen Athene en Sparta die tot de neergang van Athene leidde. Op zijn landgoed leidde hij een teruggetrokken bestaan, maar hij stond wel middenin het intellectuele en artistieke leven. Hij las en studeerde veel en was de eerste van wie we weten dat hij een particuliere bibliotheek bezat. Hij stond onder de invloed van het sofisme, een sceptische filosofische stroming; hij was bevriend met de sofist Protagoras en met Sokrates. Zijn werk zit vol uitspraken over grote vraagstukken op godsdienstig, wijsgerig, politiek en maatschappelijk gebied. Zijn tijdgenoten hielden niet van zijn stukken vanwege zijn ‘modernismen’. De goden zijn bij hem vaak ongelooflijk wraakzuchtig en wreed, immoreel en

heerszuchtig. Ook over de positie van de vrouw en de beste staatsvorm werden vooruitstrevende, omstreden meningen verkondigd. Hij herschreef vrijmoedig de aloude mythen. Elektra wordt door haar moeder uitgehuwelijkt aan een boer; en Helena wordt niet geroofd door Paris, maar door Hera vervangen door een spookbeeld, terwijl ze de echte Helena naar Egypte overbrengt: de oorlog met Troje wordt dus gevoerd om een spookbeeld. Euripides is heel goed in het ontluisteren van goden en mensen.

Toneelwerk

Alkestis – 438 tweede prijs

Medeia – 431 derde prijs

Kinderen van Herakles of Herakliden – ca. 430

Hippolytos – 428 eerste prijs

Andromache – ca. 425

Hekabe – ca. 424

Smekende vrouwen – ca. 423

De cycloop (satyrspel) – ca. 423

Elektra – ca. 420

Herakles* – ca. 416

Trilogie:

Alexandros – niet overgeleverd

Palamedes – niet overgeleverd

Trojaanse vrouwen of Troiades – 415 tweede prijs

Iphigeneia in Tauris – ca. 414

Ion – ca. 413

Helena – 412

Fenicische vrouwen – ca. 410 tweede prijs

Orestes – 408

Trilogie – postuum opgevoerd; eerste prijs

Bacchanten – 405

Alkmaion in Korinthe – niet overgeleverd

Iphigeneia in Aulis – 405

Tom Blokdijk (1939) is dramaturg geweest bij Theatergroep Hollandia van Johan Simons en Paul Koek, De Salon van Annemarie Prins en het RO Theater van Franz Marijnen. Verder leidde hij de Acteursopleiding van de Theaterschool Amsterdam van 1974 tot 1981, en was hij eindredacteur, en later redacteur, van het vaktijdschrift Toneel Teatraal. In 2007 verscheen een selectie uit zijn artikelen in *BlokboekBlokstijf*, Tom Blokdijk over theater 1970 – nu. Naast een twintigtal vertalingen maakte hij meer dan veertig bewerkingen voor het toneel.

